

DOI: 10.31388/2519-884X-2023-48-78-85

УДК [336:35.073.52](477)

*Трусова Н. В., д.е.н., професор
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
trusova_natalya5@ukr.net
Сакун А. Ж., к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрно-економічний університет
agorg@ukr.net*

АМОРТИЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЯК ПАРАДИГМА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто амортизаційну політику як парадигму інвестиційної безпеки підприємств України. Доведено, що амортизаційна політика як складова частина інвестиційної політики держави є специфічним важелем, який спрямований на господарську діяльність окремо функціонуючих суб'єктів господарювання. Його основна мета – створення умов для відтворення та оновлення основних фондів, активізації інвестиційних процесів для прискорення інноваційної діяльності. Запропоновано парадигму інвестиційної безпеки на засадах амортизаційної політики, яка дозволяє систематизувати раціональні способи розподілу вартості основних засобів (за вирахуванням ліквідаційної вартості) протягом усього терміну експлуатації з урахуванням інформаційно-аналітичної та інноваційно-інвестиційної компоненти. Доведено, що амортизаційна політика, як складова інвестиційної політики підприємств в інституційному середовищі формує мультиплікаційний ефект "доміно" за рахунок збільшення вартісної похідної активів, що забезпечує величну накопичення амортизаційного фонду.

Ключові слова: амортизація, амортизаційна політика, амортизаційні відрахування, капітальні інвестиції, інновації, основні засоби.

JEL Classification: G 28, H 22, H 24, H 25

Постановка проблеми. Ефективнішим аспектом розвитку держав світу в частині інвестиційної безпеки та технологічного переозброєння підприємств є розробка амортизаційної політики, яка дозволяє підвищити рівень інноваційної активності бізнесу. Ключовими елементами запровадження амортизаційної політики є цілеспрямоване та своєчасне формування власного інвестиційного ресурсу за рахунок амортизаційних відрахувань, який за акумулятивним принципом накопичує певний обсяг коштів для розширення активів, забезпечує платформу безпечного переоснащення основного капіталу підприємств для технологічному циклі їх операційної діяльності.

Нажаль в Україні активна частина основного капіталу підприємств має неефективну конструкцію, оскільки дія концепції амортизаційної політики в державі не призвела до суттєвих позитивних змін інституційних регуляторів, які мали б спонукати до пошуку нових важелів інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств та визначення ключових індикаторів інвестиційної безпеки останніх, оскільки саме амортизація є тим власним джерелом стабілізації стану економічного піднесення та безпечного розвитку підприємств в тренді змін організаційно-економічному механізмі їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретично-практичних аспектів формування амортизаційної політики в державному рівні займалися такі вчені, як: Р. Айснер [4], Б. Фраумені [5], Ч. Гултен, Ф. Вукоф [6], Д. Йоргенсон [7], Д. Трачова [19]. З позицій інституційної теорії інформаційного суспільства та питаннями безпечного використання необоротних активів займалися Е. Суррілі [17], М. Бондар, В. Бабич [1], Н. Левченко, І. Воробйова [10], О. Лищенко, В. Півненко [11], Н. Швець [16], М. Чумаченко [2], П. Хомин, І. Пиріг [9], А. Сисоєв [18]. Це засвідчує про розбудову нової парадигми амортизаційної політики на теренах інвестиційно-інноваційного простору.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування декларативних

особливостей амортизаційної політики як парадигми інвестиційної безпеки підприємств, що забезпечує інноваційні зміни в експлуатації основного капіталу, формує відтворювальні функції амортизаційного фонду.

Виклад основного матеріалу. Амортизація як економічне явище впливає на економічні показники та безпосередньо на вибір амортизаційної політики підприємств, потребує узгодження із формоутворюючими компонентами інвестиційної безпеки, яка уможливлена стратегічними заходами на платформі ситуаційних моделей бюджетного інвестування під впливом ризикових подій економічного середовища.

Амортизаційна політика як складова частина інвестиційної політики держави спрямована на підтримку відтворювального інвестиційного механізму та прискорення інновацій в тривалому періоді використання виробничих ресурсів, які експлуатуються на підприємстві впродовж визначеного часового лагу та впливають на супутні економічні процеси з метою стабілізації економічного стану підприємства [14].

Декларативний характер нарахування амортизації до сучасного часу не розглядався в межах прямого призначення, тобто як формоутворююча компонента інвестиційної безпеки розвитку підприємств з метою своєчасного оновлення основного капіталу господарюючих суб'єктів. Строковість використання основних засобів, що експлуатуються у тривалому періоді повинна коригувати та змінювати мультиплікативний ефект податкового навантаження на прибуток господарюючих суб'єктів, а також враховувати вартісну похідну активів, які мають щорічно переоцінюватись. При цьому коригування суми активів основного капіталу, що збільшує (зменшує) амортизаційні надходження до підприємств призводить до коригування стану інвестиційної безпеки останнього. Тобто, економічна доцільність таких дій, може спричинити, як негативні, так і позитивні наслідки інвестиційних можливостей підприємств при суттєвих загрозах зміни обсягу основного капіталу.

У динаміці валового нагромадження та споживання основного капіталу, а також пов'язаних з ними інвестиційних процесів спостерігається певна невідповідність використання амортизаційного важеля. Так, сума амортизаційних відрахувань щорічно збільшується, але чітко простежується і збільшення частки зносу необоротних активів, причому темпи зростання цих показників не однакові. Нами побудовано динаміку темпів приросту вартості основних засобів та ступеня їх зносу (рис. 1).

Рис. 1. Темпи приросту вартості основних засобів та ступінь їх зносу в Україні за 2017-2021 рр., %

Джерело: побудовано авторами за даними [12; 13; 15]

Таким чином, без дотримання навіть існуючих норм і методів нарахування амортизації погіршується і без того повільний процес оновлення активної та пасивної частини основного капіталу підприємств України, поглиблюється нестійкий стан інвестиційної безпеки за типовими проявами показників вартісної похідної необоротних активів, суми накопиченої амортизації та величини використання цих коштів. При цьому частка амортизаційних витрат щороку зростає через прискорене вибуття старих активів їх заміну на нові з вищою вартісною похідною, і, відповідно, більшою сумою амортизаційних

відрахувань. Однак джерела такої заміни за 2017-2021 рр. призвели до зростання рівня інвестиційної небезпеки підприємств у середньому по країні.

Об'єктивні інтегровані процеси фізичного і морального зносу основних засобів зумовлюють існування двох напрямків інвестиційного процесу: оновлення активів та впровадження інноваційних технологій. Динаміка надходження й накопичення амортизаційного ресурсу дозволяє сформувати достатній обсяг потоку джерел для забезпечення інвестиційної безпеки основного капіталу підприємств та його збереження, створити «ядро стартового капіталу» з метою подальшої модернізації виробництва. При цьому координація структурування й деталізації інвестиційних потоків повинна визначатись як відтворювальна збалансованість основного капіталу за сформованими джерелами інвестування (табл. 1).

Таблиця 1.

**Частка капітальних вкладень в основний капітал підприємств
за джерелами інвестування в Україні**

Рік	Освоєно (використано) капітальних вкладень за рахунок			
	коштів державного бюджету, %	коштів місцевих бюджетів, %	власних коштів підприємств, %	з них амортизаційних відрахувань, %
2017	2.5	2.8	63.4	12.1
2018	1.2	2.7	70.5	16.7
2019	2.5	5.2	67.5	18.4
2020	2.6	7.5	69.3	14.5
2021	2.0	6.7	72.7	14.2

Джерело: розраховано авторами за даними [3; 12; 13; 15]

Так, згідно даних табл. 1, у структурі джерел бюджетного інвестування основного капіталу підприємств України, механізм накопичення коштів на оновлення активів майже повністю залежить від амортизаційної політики. Низька частка амортизаційних відрахувань свідчить про нерегульованість основних положень амортизаційної політики держави щодо альтернативних методів розподілу накопичених коштів в частині забезпечення інвестиційної безпеки підприємств. Це призводить до нестачі власних (додаткових) інвестиційних ресурсів для відтворення виробництва та галузей економіки. Таким чином, амортизаційна політика підприємства повинна стати формуючою компонентою інвестиційної безпеки підприємства, що враховує альтернативний спосіб нарахування амортизації в планованому періоді часового лагу для підтримки відтворювального інвестиційного механізму та прискорення інновацій в основному капіталі.

Так, в 2020-2021 рр. витрати амортизаційного фонду на капітальні вкладення підприємств в регіонах України склали в середньому в межах 32% від загальних сум витрат на оновлення активної та пасивної частини основного капіталу, при загальних темпах росту індексу капітальних вкладень по країні в цілому (рис. 2).

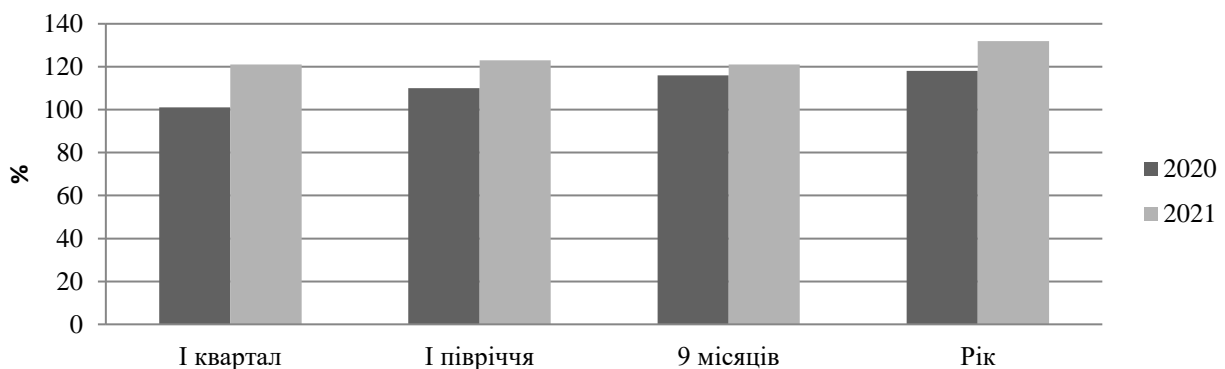

Рис. 2. Індекс капітальних інвестицій (наростаючим підсумком) на відновлення основного капіталу підприємств України

Джерело: розраховано авторами за даними [3; 12; 15]

Період 2019-2021 рр. для підприємств України був найбільш критичний за рівнем використання капітальних інвестицій (максимальне значення приросту було нижче 40%), (рис. 3).

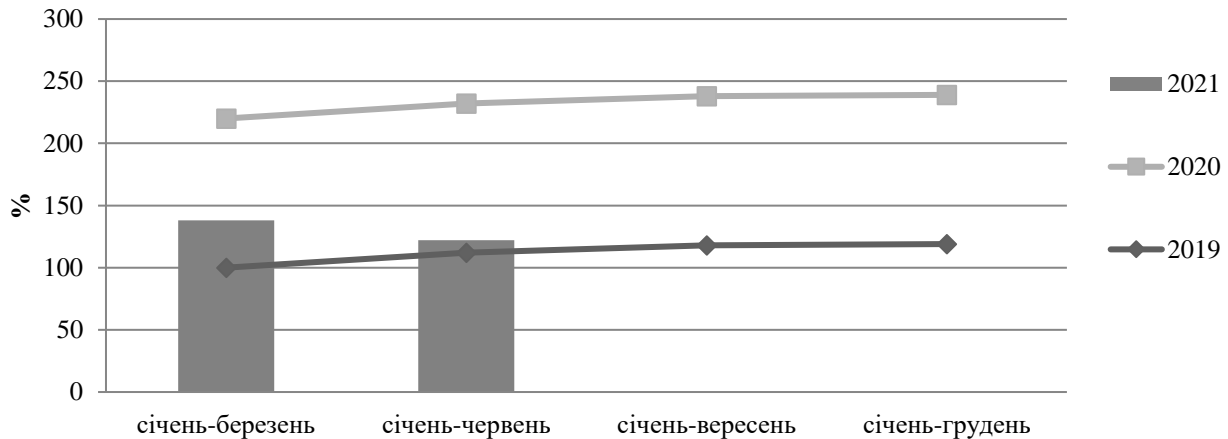

Рис. 3. Приріст капітальних інвестицій, % до попереднього періоду

Джерело: розраховано авторами за даними [3; 12; 13; 15]

Визначено, що ступінь зносу активної та пасивної частини основного капіталу має пряму залежність від розміру підприємства.

Для невеликих підприємств України за 2020-2021 рр. він становив від 23% до 48%, для великих – 94%. (рис. 4).

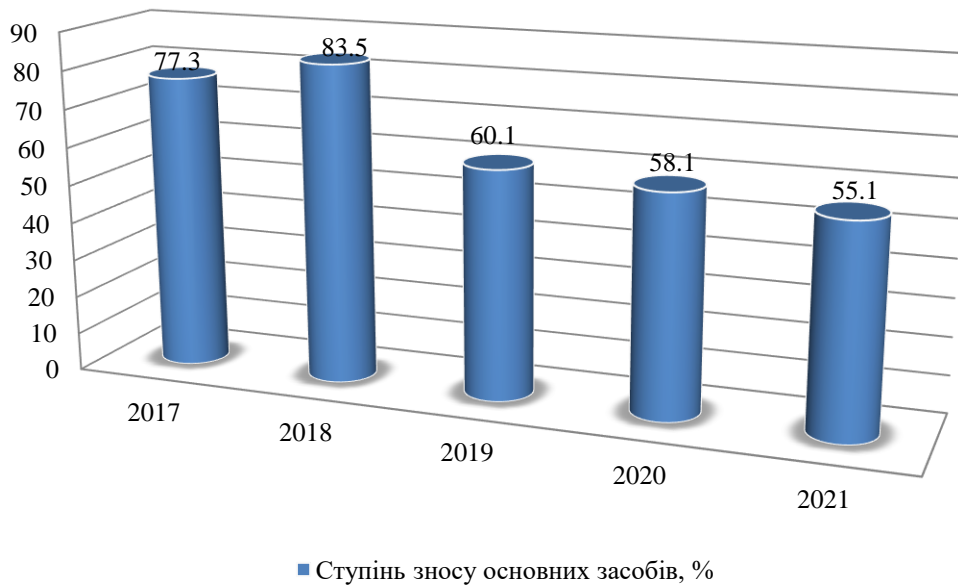

Рис. 4. Динаміка ступеня зносу активної та пасивної частини основного капіталу підприємств України, %

Джерело: розраховано авторами за даними [3; 12; 13]

Таким чином, підприємства України потребують корінного реформування амортизаційної політики, оскільки сучасний стан накопичення фонду амортизаційних ресурсів не забезпечує інвестиційну безпеку, оскільки ступінь зносу активної та пасивної частини основного капіталу неспроможний в умовах простого відтворення активів сформувати належні виробничі потужності підприємств України.

Підприємства переважно використовують власні інвестиційні можливості за відсутності повноцінної підтримки держави із фондів бюджетного інвестування.

Амортизаційна політика як формоутворююча компонента інвестиційної безпеки, є синергетичною системою із цілеспрямованими заходами, що уособлює в собі стан стійкої рівноваги функціональних імплеметів, які відображають специфіку реалізації окремих напрямів діяльності підприємств та їх ресурсних потоків [16].

Разом з тим, у сукупності вони гармонійно доповнюють одна одну, створюючи купол безпечної інвестиційної діяльності підприємств під впливом економічних загроз.

При цьому рівновага є найважливішою характеристикою інвестиційної стійкості суб'єкта та є означеним критерієм межі загроз інвестиційних можливостей у мінливому середовищі невизначеності. Тобто це імператив, який уособлює в собі як стан системи, за якої сума діючих на неї загроз дорівнює нулю, врівноважуючи, таким чином, величину інвестиційної безпеки підприємств, в результаті, чого вартісна похідна активів може не змінюватись [8; 20].

Стан амплікації та біфуркації імперативів інвестиційної безпеки підприємств України, як функціональної системи потоків амортизаційних відрахувань наочно представлено на рис. 5.

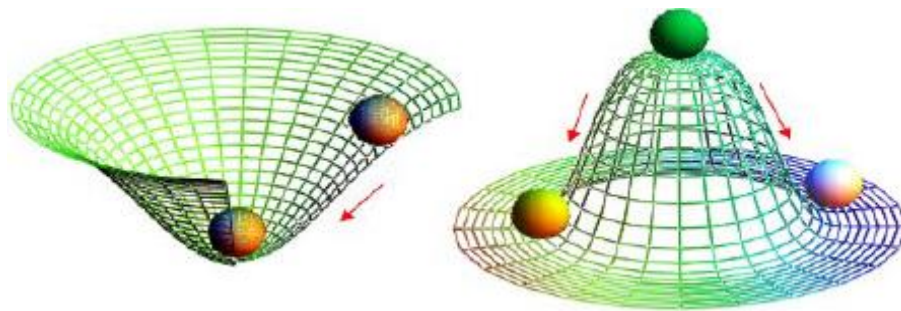

Рис. 5. Стан амплікації та біфуркації імперативів інвестиційної безпеки підприємства, як функціональної системи потоків амортизаційних відрахувань
Джерело: розроблено авторами за даними [8; 20]

Таким чином, функціональна система потоку амортизаційних відрахувань, як імператив інвестиційної безпеки, створює такий «коридор безпеки» підприємства, який забезпечує стабільний обсяг додаткових інвестиційних ресурсів та реагує на будь-які зміни в тривалому накопичувальному періоді, формуючи стійку поступальну траєкторію збільшення вартісної похідної активів в амортизаційному фонді, зберігаючи умови синхронного та ритмічного відновлення основного капіталу за рахунок переструктурування випадкових факторів впливу, знижуючи біфуркацію (стан нестійкої рівноваги), визначаючи критичну точку та посилюючи амплікацію (дію) параметрів системи для подальшого формування імперативів нового порядку.

Висновки. Таким чином, роль амортизаційної політики у питанні об'єктивного відображення її як парадигми інвестиційної безпеки підприємств визначення критеріями накопичувального характеру та зумовлена виконанням вимог регуляторів рівноваги податкового мультиплікатора та ритмічного руху ресурсних потоків амортизаційних відрахувань, що декларують інвестиційні особливості амортизаційного фонду. На засадах державного протекціонізму це дозволить отримати позитивні результати. Необхідність таких

заходів пов'язана із швидкими темпами інфляції, за яких накопичення й акумулювання грошових коштів на рахунках підприємств не можливе і носить ризикований характер.

Основними напрямками формування оптимальної амортизаційної політики для забезпечення інвестиційної безпеки на підприємств має бути облік основних факторів, що визначають вибір альтернативних методів нарахування амортизації та цільового використання коштів амортизаційних відрахувань за тримірним підходом, який діагностує рівновагу формоутворюючих компонент інвестиційної безпеки із охопленням критеріїв рівня поточної інвестиційної безпеки (інтегральна оцінка інвестиційної компоненти); рівня тактичної інвестиційної безпеки (оцінка стану виробничої, інтелектуально-кадрової компоненти); рівня стратегічної інвестиційної безпеки (оцінка стану ринкової, соціальної, інноваційної, енергетичної та екологічної компоненти).

Список використаних джерел

1. Бондар М. І., Бабіч В. В. Амортизація необоротних активів: облік та оподаткування. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 1 (55). С. 33-34.
2. Чумаченко М. Амортизаційні відрахування – значне джерело фінансування інвестицій підприємства. *Облік і аудит*. 2004. № 8. С. 6-8.
3. Наслідки зміни вартісного критерію основних засобів. URL: <https://uteka.ua/publication/commerce-12-podatkovij-kodeks-komentari-ta432rozyasnennya-38-naslidki-zmini-vartisnogo-kriteriyu-osnovnex-zasobiv-iz010915r>. (дата звернення 17.08.2023).
4. Eisne, R. Depreciation Allowances, Replacement Requirements and Growth. *American Economic Review*. 1952. № 32. P. 31.
5. Fraumeni B. The Measurement of Depreciation in the U.S. National Income and Product Accounts. *Survey of Current Business*. 1997. № 7. С. 7-23.
6. Hulten Ch. R., Wykoff F. C. The Estimation of Economic Depreciation Using Vintage Asset Prices: An Application of the Box-Cox Power Transformation. *Journal of Econometrics*. 1981. № 81. P. 367-396. URL: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/03044076\(81\)90101-9](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/03044076(81)90101-9) (дата звернення 04.08.2023).
7. Jorgenson D. W. The Economic Theory of Replacement and Depreciation. *Econometrics and Economic Theory*. London: Palgrave Macmillan. 1974. 288 p. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-01936-6_10 (дата звернення 21.08.2023).
8. Кіхель В. Р. Математичні методи приймають рішення в ефективній освіті. Київ: ІЕУГП. 1999. 251 с.
9. Хомин П. Я., Пиріг І. М. Амортизація: економічний зміст і способи відображення. *Фінанси України*. 2007. № 6. С. 22-30.
10. Левченко Н. М., Воробйова І. О. Амортизаційна політика як складова стратегії підприємства. *Інноваційна економіка*. 2014. № 4. С. 102-107.
11. Лищенко О. Г., Півненко В. В. Оптимізація амортизаційної політики підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 4. С. 70-75.
12. Офіційний сайт Держкомстату. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 29.07.2023).
13. Осауленко О. Г., Остапчук О. Є. Україна в цифрах. Державна служба статистики України. Київ: Держстат України. 2021. 128 с.
14. Педченко Н. С., Лугівська Л. А. Амортизаційна політика підприємства в умовах реформування податкової системи. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 6 (68). С. 74-84.
15. Огляд міжнародного досвіду інноваційного розвитку (2021). URL: http://www.strf.ru/mobile.aspx?CatalogId=223&d_no=39679 (дата звернення 07.08.2023).
16. Швець Н. В. Амортизаційна політика підприємства: проблемні питання. *Вісник СХНУ імені Володимира Даля*. 2016. № 6. С. 199-202.
17. Surriley E. An Optimum Switching from Double-Declining Balance to Sum of the Year Digits Depreciation. *Accounting Review*. 1971. № 46. P. 574-582.
18. Сисоєв А. В. Амортизаційна політика як фактор інвестиційного розвитку економіки. *Проблеми прогнозування*. 2006. № 1. С. 61-70.
19. Trachova D. Role of state protectionism in depreciation policy formation. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2016. № 3(5). P. 351-356.
20. Vittih V.A. Multiagent interaction models for building networks of needs and opportunities in open systems. *Automation and telemechanics*. 2003. № 1. С. 177-185.

References

1. Bondar, M. I., Babich, V. V. (2016). Depreciation of non-current assets: accounting and taxation. *Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Series: Economic Sciences*, 1 (55), 33-34 [in Ukrainian].
2. Chumachenko, M. (2004). Depreciation deductions – a significant source of financing investments of the enterprise. *Accounting and Auditing*, 8, 6-8 [in Ukrainian].

3. Consequences of the change in the cost criterion of fixed assets (2021) URL: <https://uteka.ua/publication/commerce-12-podatkovij-kodeks-komentari-ta432-rozlyasennyya-38-naslidki-zmini-vartistnogo-kriteriyu-osnovnynx-zasobiv-iz010915r> [in Ukrainian].
4. Eisner, R. (1952). Depreciation Allowances, Replacement Requirements and Growth. *American Economic Review*, 32, 31.
5. Fraumeni, B. (1997). The Measurement of Depreciation in the U.S. National Income and Product Accounts. *Survey of Current Business*, 7, 7-23.
6. Hulten, Ch. R., Wykoff, F. C. (1981). The Estimation of Economic Depreciation Using Vintage Asset Prices: An Application of the Box-Cox Power Transformation. *Journal of Econometrics*, April, 81, 367-396. URL: [http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/03044076\(81\)90101-9](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/03044076(81)90101-9).
7. Jorgenson, D. W. (1974). The Economic Theory of Replacement and Depreciation. *Econometrics and Economic Theory*. London: Palgrave Macmillan. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-349-01936-6_10.
8. Kihel, V. R. (1999). Mathematical methods accepted solutions in an effective education. Kiev: IEUGP [in Ukrainian].
9. Khomyn, P. Ia, Pyrih, I.M. (2007). Depreciation: economic content and methods of reflection. *Finance of Ukraine*, 6, 22-30 [in Ukrainian].
10. Levchenko, N. M., Vorobiova, I. O. (2014). Depreciation policy as a component of enterprise strategy. *Innovative economy*, 4, 102-107 [in Ukrainian].
11. Lyshchenko, O. H., Pivnenko, V. V. (2015). Optimization of depreciation policy of the enterprise. *Sustainable development of the economy*, 4, 70-75 [in Ukrainian].
12. Official site of the State Statistics Committee (2022). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
13. Osaulenko, O. H., Ostapchuk O. E. (2021). Ukraine in Nummer. State Statistics Service of Ukraine. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].
14. Pedchenko, N. S., Luhivska, L. A. (2014). Depreciation policy of the enterprise in the context of reforming the tax system. *Science Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*, 6 (68), 74-84 [in Ukrainian].
15. Review of international experience of innovative development (2021). URL: http://www.strf.ru/mobile.aspx?CatalogId=223&d_no=39679 [in Ukrainian].
16. Shvets, N. V. (2016). Depreciation policy of the enterprise: problematic issues. *Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, 6, 199-202 [in Ukrainian].
17. Surriley, E. (1971). An Optimum Switching from Double-Declining Balance to Sum of the Year Digits Depreciation. *Accounting Review*, 46 (1971), 574-582.
18. Syisoev, A. V. (2006). Depreciation policy as a factor of investment development of the economy. *Problems of forecasting*, 1, 61-70 [in Ukrainian].
19. Trachova, D. (2016). Role of state protectionism in depreciation policy formation. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), 351-356.
20. Vittih, V. A. (2003). Multiagent interaction models for building networks of needs and opportunities in open systems. *Automation and telemekhanics*, 1, 177-185.

Trusova N. V., D.Sc., Professor
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
trusova_natalya5@ukr.net
Sakun A. G., PhD., PhD, Associate Professor
Kherson State Agrarian and Economic University
agorg@ukr.net

DEPRECIATION POLICY AS A PARADIGM OF INVESTMENT SECURITY OF THE OF UKRAINIAN

Abstract. The article examines the depreciation policy as a paradigm of investment security of Ukrainian enterprises. It has been proven that the depreciation policy as a component of the state's investment policy is a specific lever aimed at the economic activity of separately functioning business entities. Its main goal is to create conditions for reproduction and renewal of fixed assets, activation of investment processes to accelerate innovation. A paradigm of investment security based on depreciation policy is proposed, which allows to systematize rational methods of distribution of the cost of fixed assets (minus the liquidation value) during the entire period of operation, taking into account the information-analytical and innovation-investment component. It is proved that the depreciation policy, as a component of the investment policy of enterprises in an institutional environment, forms a multiplier "domino" effect due to an increase in the value derivative of assets, which ensure a great accumulation of the depreciation fund. The method of

assessing the investment security of enterprises on the basis of ensuring the depreciation policy has been determined. A graphic model of the digressive method of calculating depreciation deductions is given. The rates of growth of the cost of fixed assets and the degree of their wear and tear in Ukraine are analyzed. The growth index of capital investments in the fixed capital of Ukrainian enterprises by sources of financing in Ukraine was determined. The functional dependencies of costs for the improvement (reconstruction, modernization) of fixed assets on the amount of accrued depreciation of the enterprises of the Steppe zone of Ukraine were determined. The estimated amount and intervals of depreciation of fixed assets at enterprises are calculated. A forecast of the increase in depreciation rates on average for one enterprise is presented, provided that the enterprise's profit is directed to ensure investment security.

Keywords: depreciation, depreciation policy, depreciation deductions, capital investments, innovations, fixed assets.